

ГЕОПОЛІТИЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ В ПРАЦЯХ ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА

GEOPOLITICAL POSITIONING OF UKRAINE IN THE SECURITY SYSTEM OF THE CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN REGION IN THE WRITINGS OF YAROSLAV STETSKO

Стародуб Т.П.,

*аспірант кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»*

У статті проаналізовано праці Ярослава Стецька, у яких він визначив головні зовнішньополітичні напрями розвитку Української держави, її геополітичне позиціонування в регіоні Східної Європи та місце в міжнародному протистоянні агресивній політиці Росії. Його геополітичні візії не втратили своєї актуальності на сучасному етапі розвитку Української держави, коли чергова фаза українсько-російського протистояння актуалізувала питання необхідності розроблення ефективної геополітичної стратегії реалізації Україною свого потенціалу в регіоні Центральної та Східної Європи.

Ярослав Стецько постійно наголошував на геополітичному значенні незалежної Української держави як гаранта безпеки в Центральній і Східній Європі, щита для Європейського континенту проти агресивної політики Москви.

Між Україною та Росією протягом століть триває геополітичне та світоглядне протистояння, і, на глибоке переконання Ярослава Стецька, неможливо примирити між собою два непримиренні різні світоглядно й цивілізаційно світи – Київ і Москву. Як бачимо сьогодні, це протистояння триває у вигляді чергової російсько-української війни – війни світоглядної, геополітичної та культурної.

У цьому протистоянні важливу роль відіграє політичне позиціонування країн Європейського Союзу, які не готові до рішучих кроків, щоб протистояти агресивній політиці Росії, особливо в регіоні Центрально-Східної Європи. Важливу роль у цьому російсько-українському протистоянні відіграють США, а саме їхня зовнішньополітична орієнтація та геополітичні розрахунки, адже, як можемо бачити, до 1991 року США повністю віддали під сферу впливу Москви весь регіон Центральної та Східної Європи. Проте на сучасному етапі США кардинально змінили своє бачення розвитку цього регіону. Ярослав Стецько постійно наголошував, що США мають повністю підтримати українців у їхньому протистоянні з Москвою й надати для цього відповідну військову підтримку у вигляді зброї.

Ярослав Стецько визначив головний напрям геополітичного розвитку України. Насамперед необхідно налагодити та поглибити взаємовигідні, партнерські відносини зі Середземноморськими країнами, зокрема Туреччиною, Грецією та Іспанією. Водночас Україна має налагодити співпрацю з країнами Чорноморського регіону – Болгарією та Румунією.

Ключові слова: геополітика, націоналізм, Ярослав Стецько, міжнародна політика, Східна Європа.

The article analyzes the works of Yaroslav Stetsko in which he identified the main foreign policy directions of development of the Ukrainian state, its geopolitical positioning in the region of Eastern Europe and the place in the international confrontation with Russia's aggressive policy. His geopolitical visions did not lose their relevance at the present stage of development of the Ukrainian state, when the next phase of the Ukrainian-Russian confrontation raised the issue of the need to develop an effective geopolitical strategy for realizing Ukraine's potential in the region of Central and Eastern Europe.

Yaroslav Stetsko constantly emphasized the geopolitical importance of the independent Ukrainian state as a guarantor of security in Central and Eastern Europe, a shield for the European continent against Moscow's aggressive policies.

Geopolitical and ideological confrontation has been going on between Ukraine and Russia for centuries, and, to the deep conviction of Yaroslav Stetsko, it is impossible to reconcile with each other two inappropriate different worldviews and civilizational worlds – Kyiv and Moscow. As we can see today, this confrontation continues in the form of another Russian-Ukrainian war – a worldview, geopolitical and cultural war.

Political positioning of European Union countries that are not ready for decisive steps to counter Russia's aggressive policies, especially in the region of Central and Eastern Europe, plays an important role in this confrontation. Important role in this Russian-Ukrainian confrontation is played by the United States, namely their foreign policy orientation and geopolitical calculations. After all, as we can see, by 1991, the United States had completely subordinated Moscow to the entire region of Central and Eastern Europe. However, at the present stage, the United States has radically changed its vision of the region's development. Yaroslav Stetsko has consistently stressed that the United States should fully support the Ukrainians in their confrontation with Moscow, and provide appropriate military support in the form of weapons.

Yaroslav Stetsko identified the main direction of geopolitical development of Ukraine. First of all, it is necessary to establish and deepen mutually beneficial partnerships with the Mediterranean countries, in particular Turkey, Greece and Spain. At the same time, Ukraine needs to establish cooperation with the countries of the Black Sea region – Bulgaria and Romania.

Key words: geopolitics, nationalism, Yaroslav Stetsko, international politics, Eastern Europe.

Постановка проблеми. Проявом сучасного етапу вікового протистояння між Україною та Росією, яке час від часу переходить у військову фазу, став черговий важкий геополітичний виклик у вигляді російської військової агресії. Анексувавши Крим, Російська Федерація продовжує активні військові дії на сході України.

Чергова фаза українсько-російського протистояння актуалізувала питання необхідності розроблення ефективної геополітичної стратегії реалізації Україною свого потенціалу в регіоні Центральної та Східної Європи.

У 20–50-х рр. ХХ ст. практики й теоретики українського націоналізму розробили досить ефективні та актуальні для сьогодення, на думку автора, геополітичні візії. Досить цікавими й корисним в цьому плані будуть геополітичні дослідження Ярослава Стецька.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відзначити, що історичні та публіцистичні праці Ярослава Стецька тільки починають привертати увагу сучасних дослідників національно-визвольних змагань українців у ХХ ст. Публіцистичну творчість Ярослава Стецька частково досліджували О. Баган [1], Я. Сватко [2], В. Сніжко [3], А. Бедрій [4], А. Михальський, А. Прокіп [5].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення головних геополітичних пріоритетів Української держави в працях Ярослава Стецька в контексті забезпечення належного геополітичного розвитку нашої держави в регіоні Східної Європи й убезпечення від постійної агресивної політики Росії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головне геополітичне та ідейне значення України в системі безпеки Європейського співтовариства визначається її одвічною боротьбою проти московської імперії. Україна водночас є гарантом прав і свобод усіх націй, які поневолені або піддаються постійній агресії з боку Москви.

Ярослав Стецько зазначає, що російський націоналізм є варварським, тому що поневолює інші нації, а український національно-визвольний рух, навпаки, в ідейній площині захищає всі нації світу, тим самим змушує капітулювати Росію з її агресивною та загарбницькою політикою. Тому Україна має стати головним форпостом проти московського загарбництва й поневолення та головним геополітичним важелем, який має розвалити московську імперію, якою б політичною формою й устроєм вона не прикривалася.

Ярослав Стецько передбачив, що поява сильної, незалежної України призведе до докорінних змін на геополітичній карті Східної Європи, адже геополітичне положення України, її етнографічна територія з населенням 53 млн, природні багатства, величина території визначають її особливу роль на міжнародній шахівниці.

Ярослав Стецько чітко визначив роль і місце українського націоналістичного визвольного руху, який боровся виключно за відновлення Самостійної Соборної Української держави. Отже, головною метою українського визвольного руху була боротьба за розвал Радянського Союзу й утворення на його теренах суверенних держав відповідно до національно-етнічного принципу. Теоретик націоналізму зазначав: «Український націоналізм є одночасно проти всіх форм російської імперії, за її остаточний розвал» [6, с. 324].

У працях Ярослава Стецька чітко наголошував, що український визвольний рух виступає за право на створення незалежних держав країн Балтії, Білорусії, кавказьких народів, Туркестану та інших поневолених Москвою народів Європи й Азії.

Водночас ці незалежні держави мали створити тривкий оборонний союз на основі міждержавного оборонного договору рівноправних країн-учасниць для захисту свого суверенітету в протистоянні з російським імперіалізмом.

Майбутнім прототипом такого оборонного союзу виступала міжнаціональна формація Антибільшовицького Блоку Народів (АБН), який координував визвольно-революційну боротьбу поневолених Москвою народів. Незалежна Україна, на думку Ярослава Стецька, здатна суттєво послабити імперіалістичні зазіхання московської імперії та цілковито змінити геополітичну розстановку сил у Східній Європі.

Ярослав Стецько наголошує на повній протилежності, як політичній, так і світоглядній, між Москвою та Києвом. Отже, Київ – це символ цілком іншої ідеологічної, політичної, соціальної й релігійної системи вартостей, ніж Москва, яка брутальним способом намагається завоювати світ ідеями свого месіанства.

Теоретик націоналізму підсумовує, що неможливо поєднати між собою два цілком протилежні світи з різними духовними та культурними цінностями й наголошує: «Немає жодної можливості, щоб із тез національної, християнської України і з антитез антинаціональної, антихристиянської, гангстерської Московщини створити синтезу вартостей двох світів» [7, с. 46].

У свою чергу, Ярослав Стецько в працях апелює до країн Західної Європи, звинувачуючи останні в тому, що вони відкинули історичні ідеали Європейської культури й залишили свою інтегральну східну частину в зоні впливу Москви. Така політика призводила до постійної нестабільності на Європейському континенті, водночас сприяла зміцненню геополітичної важливості Росії, що, у свою чергу, підривало безпеку цілої Європи.

Як приклад Ярослава Стецько нагадує про Полтавську битву й наголошує: «На початку ХVIII ст. Західна Європа не розуміла й не підтримала Карла XII і Мазепу, і своєю байдужістю спричини-

лася до поразки під Полтавою, що стала поразкою не тільки Швеції та України, а й цілої Європи, та відкрила дикій Московщині шлях у вільний світ» [7, с. 64].

Також країнам Західної Європи не вистачило політичної волі та геополітичної далекоглядності, щоб підтримати Українську державу в 1917–1920-х рр. І як наслідок, виникла й зміцніла нова московська імперія у вигляді СРСР, яка протягом ХХ ст. тероризувала цілий світ.

На жаль, і сьогодні Європа, зокрема Німеччина та Франція, до кінця не усвідомлюють усієї важливості чергового військового та геополітичного протистояння між Росією й Україною та його значення для подальшого розвитку й загальної безпеки на цілому Європейському континенті та в регіоні Центральної та Східної Європи зокрема.

Ярослав Стецько доходить висновку, що західно-європейським народам бракує сильної віри в себе, яка завжди була притаманна народам цього континенту, адже сила європейських ідей завжди проявлялася в їхній вірі у свою перевагу над іншими, у бойовій готовності захищати власні інтереси та культурні цінності. Позбувшись цих якостей, які були притаманні войовничому духу конкістадорів, європейська політика стала невпевненою у своїх силах. Із цього приводу Ярослав Стецько стверджував: «Тепер Західна Європа стала літеплою, перестала горіти цими ідеями, перетворилась більше на мистецтво, ніж на науку» [7, с. 63].

Європейська політика не зважала на бажання й ігнорувала бажання українського національно-визвольного руху в його прагненнях створити свою незалежну державу, розвалити московську імперію у вигляді СРСР і допомогти визволитися всім підневільним Москві націям. Українська справа на фоні загроз ядерної війни постійно замовчувалася, незважаючи на те що Україна є найважливішою країною, на переконання Ярослава Стецька, з огляду на її людський потенціал, геополітичне положення, яка здатна протистояти московській тиранії. Українське питання належить до категорії головних і завжди актуальних питань світової політики.

На превеликий жаль, суттєво нічого не змінилося в європейській політиці з того часу, яка виглядає літеплою щодо агресивної політики Кремля, який на очах усього цивілізованого світу порушує норми міжнародного права та загальнолюдські цивілізаційні принципи, анексуючи території своїх сусідів, і продовжує військову окупацію чужих територій у регіоні Східної Європи.

Ярослав Стецько наголошував, що війна з Москвою неминуча, незалежно від того, прагне цього чи ні Західний світ. Кремль ставить перед собою єдине завдання, щоб у результаті війни поневолити решту світу. У цьому контексті Ярослав Стецько наполягав на створенні спільного діе-

вого фронту поневолеваних народів і країн Заходу. Він стверджував, що головним завданням української еміграції є залучення політичних кіл Заходу до справи визволення поневолеваних народів, які б визнавали ідеї та цілі АБН.

Проте такі сподівання видавалися Ярославу Стецьку ілюзорними, адже Захід не мав великого бажання й не хотів робити свою політичну ставку в цьому протистоянні на поневолені народи, а тільки на Москву.

Ярослав Стецько підсумовував: «Отже, розвал російської імперії на національні держави – це теж вищою справедливістю диктований лад у світі. Не буде російської імперії, не буде загрози атомової війни» [8, с. 300].

Разом із тим Ярослав Стецько постійно нагадував Західному світу, що передумовою єдності Європи є знищення російської імперії й утворення на її руїнах незалежних національних держав, і зазначав: «Ворогами Західної Європи не є народи Східної Європи, а російський імперіалізм» [9, с. 167].

Але Ярослав Стецько також розумів, що Захід не був зацікавлений у будь-яких революційних геополітичних змінах на теренах Східної Європи, не був готовий змінювати наявний статус-кво. Проте це не означало, що український визвольний рух має скласти зброю, а, навпаки, активною революційною боротьбою постійно привертати увагу світу до українського питання.

Отже, Ярослав Стецько чітко усвідомлював і в цьому був глибоко переконаним, що визволення для українського народу може прийти тільки завдяки власній революційній енергії, яка народиться в глибинах народної свідомості й породить сплеск наростаючих національно-визвольних процесів.

Із цього приводу Ярослав Стецько наводить аналогію історичних подій в Україні й стверджує: «За весь час нашої історії ще ні разу Україна не визволилася шляхом інтервенції, а завжди й єдино силами революцій. І Хмельницький, і революція 1917–20 рр. народилася не на шляху інтервенції, а у висліді внутрішніх процесів, великих національних і соціальних змін» [9, с. 267].

Ярослав Стецько постійно задавався запитанням, чому Західні політичні кола вперто й непорушно продовжують підтримувати імперську Москву, а не можуть або не хочуть побачити справжню жорстоку сутність російського агресора, повністю ігноруючи прагнення поневолеваних народів до незалежності й свободи.

І тут же Стецько дає відповідь і пояснення такому стану речей: «Це зумовлено різними причинами. Отих прихильників неподільної Росії можна загальною поділити на такі категорії:

1. Платні агенти СРСР і російських емігрантів, бо в цьому випадку всі росіяни йдуть рука в руку.

2. Безсовісні комерсанти, які міркують, що їм вигідніше торгувати з одною великою державою, ніж з кількома малими.

3. Звичнені інтелектуалісти, запаморочені російським містицизмом, російською літературою, балетом тощо.

4. Ті, що їм імпонують блиск царського двору або багатство комуністичної еліти.

5. Наївні люди, що захоплюються «потьомкінськими селами...».

6. Короткозорі політики, які за власними користями недобачають російської дійсності» [1, с. 86, 87].

Ярослав Стецько із сумом дивився на мораль та ідейну основу Західного світу, який мав би допомогти українському національно-визвольному руху здобути перемогу над більшовицькою Москвою і створити власну, незалежну Українську державу. Але він усе ж таки вірив, що Європа опам'ятається й визнає права поневолених Москвою народів на свою державність і допоможе цим народам. Але справжня реальність констатувала зовсім протилежне: «Власники німецької індустрії хочуть торгувати з єдиноділимкою Росією і їм байдужі національні аспірації українців та інших поневолених Москвою націй. Для цих капіталістичних зубрів – гроші є все, а національна ідея і справедливість ніщо» [7, с. 334].

У сучасну пору міжнародного життя можемо переконалися в правдивості цих думок, які висловив Ярослав Стецько в 50–60-х рр. ХХ ст. Сьогодні Німеччина продовжує будувати спільний із Росією бізнесовий проект побудови газопроводу в обхід України «Північний потік-2», незважаючи на те що Російська Федерація продовжує відкриту військову агресію на українські території, анексувала Кримський півострів, продовжує постійні, систематичні провокації в регіоні Центральної та Східної Європи й Балто-Чорноморському регіоні, дестабілізуючи геополітичну ситуацію на всьому Європейському континенті.

Власне, Ярослав Стецько міг досконало вивчити та прискіпливо проаналізувати політичні інтереси й орієнтири німецького політикуму, оскільки він довгий час проживав у Німеччині. Він, зокрема, критикував німців через їхню бездуховність, національну обмеженість і надмірний матеріалізм, а також те, що вони жодним чином не підтримували національно-визвольної боротьби поневолених Москвою народів. Ярослав Стецько наголошував: «Покладатися на прихильність німецької політики для поневолених народів зараз, поки ще, не має підстав. Єдина запорука – це власні сили поневолених націй, які треба всіма засобами розбудувати» [7, с. 339].

Ярослав Стецько називає США найбільшою потугою світу, яка з'явилася внаслідок двох світових воєн, але яка ніколи не підтримувала націо-

нально-визвольного руху українців та інших поневолених Москвою націй. Як зазначає Олег Баган: «Це продовжувалося аж до 1990-го року, коли президент США Джордж Буш закликав Україну не відділятися від СРСР» [10].

На думку мислителя-націоналіста, США слідували політиці власних інтересів, але вони повинні зрозуміти, що їхній власний інтерес тісно переплетений із захистом поневолених народів. Упродовж багатьох років Ярослав Стецько апелював до США, що вільний світ повинен цілковито підтримати національно-визвольні змагання поневолених Москвою народів.

Тому Ярослав Стецько постійно наголошував, що США несуть відповідальність за долю всього вільного світу. Але для цього вони повинні зрозуміти одну просту істину: поки уряд США не змінить своєї політики стосовно поневолених Москвою народів на чолі з Україною, доти нічого суттєвого не зміниться в міжнародній політиці.

Ярослав Стецько стверджує: «Національні повстання в Україні та в інших поневолених Москвою країнах – це одночасно розв'язка загрозливої ситуації в районах Середземного моря, Індійського і Тихого океанів. Тільки тоді, як відновиться самостійна Українська держава і поставнуть незалежні держави народів Кавказу і Туркестану, зникне тиск Москви в цьому географічному районі» [7, с. 399].

Разом із тим Ярослав Стецько наголошував, що протистояння між США та СРСР у вигляді гонки озброєнь є вигідним для української визвольної справи, оскільки таке протистояння послаблює економічні сили Радянського Союзу.

Ярослав Стецько критикує зовнішню політику США, зазначаючи, що, хоча ця країна є найбільш технологічно потужною у світі, проте: «Вони не вміють її використати, як чинник сили і не мають політичної концепції та ідей, в ім'я якої змогли б зламати всякий колоніалізм, передусім російський, бо не мають належного розуміння сили національної ідеї, ідеї визвольного націоналізму» [7, с. 428].

Водночас мислитель-націоналіст закликає країни Західної Європи не демобілізувати спільний фронт своєю роллю посередника між СРСР і США, а готуватися до вироблення спільної глобальної стратегії. Найбільше роль таких посередників, на думку Ярослава Стецька, відіграють Франція й Німеччина.

Також Ярослав Стецько звертається до країн Західної Європи із закликом організувати повномасштабну інформаційну політику серед громадян своїх країн, зокрема серед молоді, про факт існування багатонаціональної імперії, а не монолітної держави СРСР. Західні засоби масової інформації повинні інформувати світову спільноту, зокрема населення своїх країн, про всі жахіття московського більшовизму, про концтабори, геноцид,

русифікацію, адже людству загрожує «батько нацизму – російський більшовизм» [7, с. 458].

Ярослав Стецько визначив головний напрям геополітичного розвитку України. Насамперед необхідно налагодити та поглибити взаємовигідні, партнерські відносини зі Середземноморськими країнами, зокрема Туреччиною, Грецією та Іспанією. Водночас Україна повинна налагодити співпрацю з країнами Чорноморського регіону – Болгарією та Румунією, адже, на думку Ярослава Стецька, така взаємовигідна співпраця цих країн відповідає їхнім власним геополітичним і життєвим інтересам.

Фактично Ярослав Стецько глибше розвинув Чорноморську концепцію геополітичного розвитку Української держави, яку представив у праці «Чорноморська доктрина» Юрій Липа.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, Ярослав Стецько визначив головне завдання для українського національно-визвольного руху в зовнішньополітичному напрямі – очолити блок поневолених Москвою народів і боротися за остаточний розвал Російської імперії.

На глибоке переконання Ярослава Стецька, неможливо примирити між собою два різні світоглядно й цивілізаційно світи – Київ і Москву, між якими протягом століть триває постійна війна на політичному, релігійному та культурному фронтах.

Як бачимо сьогодні, це протистояння триває у вигляді чергової російсько-української війни – війни світоглядної, геополітичної та культурної.

Ярослав Стецько чітко наголошував, що Україна є щитом для Європейського континенту проти варварської експансії Москви.

Ярослав Стецько гостро критикує пасивну й «літеплу» політику Європейських країн, зокрема Німеччини та Франції, які завжди відстоювали власні економічні та бізнесові інтереси, віддаючи під сферу впливу Москви свою природну інтегральну частину Європейського континенту – Східну Європу.

Можемо простежити, що з того часу практично нічого не змінилося, адже і Франція, і Німеччина виступають вірними сателітами російської політики Путіна.

Ярослав Стецько гостро критикує зовнішню політику наймогутнішої держави світу – США, які жодним чином не підтримали національно-визвольні змагання України та інших поневолених Москвою народів. США не мали наміру, як і Європейські країни, змінювати наявний статус-кво у Східній Європі, яку віддали під сферу впливу Москви. Варто зазначити, що така політика США продовжувалася аж до 1991 року.

Ярослав Стецько постійно наголошував на геополітичному значенні незалежної Української держави як гаранта безпеки в Центральній і Східній Європі, що здатен повністю перебудувати міжнародний розклад сил. Мислитель-націоналіст стверджував, що США повинні надати військову допомогу українському визвольному руху та координувати свою зовнішньополітичну діяльність зі всіма поневоленими Москвою народами.

Замість того щоб виділяти величезні кошти на гонку озброєнь, необхідно підтримати поневолені Москвою народи, зокрема Україну, яка стоїть в авангарді цієї боротьби, які зможуть із середини розвалити московську імперію й забезпечити світову спільноту від загрози ядерної війни, яку несе своєю агресивною політикою Москва.

Сьогодні країни Європейського Союзу та США стоять перед цією самою проблемою – російсько-українською війною, від перемоги в якій залежить подальший геополітичний розвиток Європейського континенту й безпека в Центральній і Східній його частині.

Геополітичні візії Ярослава Стецька зберігають свою актуальність і затребуваність на сучасному етапі розвитку української зовнішньополітичної стратегії, зокрема їх значення актуалізується в результатах чергового військового протистояння між Москвою та Києвом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баган О. Ідея і чин Ярослава Стецька. Публіцистичний нарис. Київ, 2008. 164 с.
2. Сватко Я. Ідеологія національного визволення. До 100-річчя від дня народження Ярослава Стецька. URL: <http://www.ukrnationalism.org.ua/publications/?n=2368>.
3. Сніжко В. Читаємо Ярослава Стецька. *Всеукраїнське наукове та професійне товариство імені Миколи Міхновського. Бюлетень Товариства* 1. 1998. С. 66–73.
4. Бедрій А. АБН – міжнародна концепція і формація ОУН (у 50-річчя заснування). *Гомін України* : альманах. Торонто, 1996. Ч. 79. С. 68–89.
5. Михальський А., Прокіп А. Ярослав Стецько – лідер міжнародного антикомуністичного руху ХХ століття. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJR N&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Mca_Gum_2014_12_23.pdf.
6. Україна проти Москви : збірка статей. *Бібліотека українського підпільника*. 1995. Ч. 2. С. 315–337.
7. Стецько Я. Українська визвольна концепція. Мюнхен, 1991. Т. 2. 467 с.
8. Большевизм і визвольна боротьба : збірка статей. *Бібліотека українського підпільника*. 1957. Ч. 5. С. 293–316.
9. Стецько Я. Українська визвольна концепція. Мюнхен, 1987. Т. 1. 528 с.
10. Баган О. Геополітичні погляди Ярослава Стецька. URL: <http://old.banderivets.org.ua/index.php?page=pages/zmistd0/Bagan/Bagan9>.